

Величенко Л. О. – ад'юнкт кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1476-2615>

Детермінанти виникнення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

Мета дослідження полягає у визначенні актуальних соціально-психологічних детермінант виникнення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. **Методологія.** Методологічний інструментарій обрано відповідно до поставленої мети, специфіки об'єкта і предмета дослідження. У статті використано комплекс наукових методів, а саме: загальний діалектичний метод наукового пізнання явищ, термінологічний, системно-структурний, формально-логічний, порівняльно-правовий та історико-правовий. **Наукова новизна** статті полягає у висвітленні соціально-психологічних детермінант незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами з розподілом їх на дві групи: 1) на рівні світового простору; 2) на рівні України. **Висновки.** Проблема незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами залишається однією з найбільш актуальних у сучасних реаліях. Протистояння російській агресії породжує активізацію обігу незаконної зброї серед населення; контрабандне ввезення незаконної зброї та боєприпасів до неї з окупованих територій на території, підконтрольні Україні; поява «трофейної» зброї, покинутої російськими бойовиками, та інші незаконні дії, пов'язані з незаконною зброєю та бойовими припасами. Аналіз визначених у дослідженні детермінант покликаний спонукати органи державної влади до активних дій щодо протидії такому негативному явищу, як незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами. Зазначене свідчить про актуальність досліджуваного питання, а також необхідність якісно протидіяти незаконному обігу зброї.

Ключові слова: соціально-психологічні детермінанти; трансформація; агресія; урбанізаційні процеси; жорстока поведінка; економічна нестабільність.

Вступ

Проблема безпеки завжди була, є та буде актуальною для людини й суспільства загалом. Особа постійно захищає свої права та свободи незалежно від того, з якими небезпечними явищами вона стикається. Громадянин будь-якої правової держави потребує та прагне безпеки, бо це благо є одвічною природною потребою, без якого існування в суспільстві залишається під питанням. Продуктування безпеки для громадянина не має зупинитися ні на мить, оскільки в Україні життя людини, а отже, її безпека, – це найвища соціальна цінність згідно з Конституцією України.

У період трансформації різних сфер життєдіяльності держави суспільство загалом і кожен громадянин держави окремо, переживають скрутне економічне та фінансове становище. Через це більшість людей, які не схильні швидко адаптуватися до глобальних трансформацій держави в політичній, міжнародній, економічній та інших сферах життєдіяльності, які іноді безпосередньо впливають на стан життя громадянина, стають на шлях учинення протиправних дій. Інакше кажучи, людина стає на бік зла, тобто на усвідомлене порушення закону.

Слід акцентувати на тому, що органи державної влади мусять створювати такі умови адаптації усіх людей до змін в житті країни, які суттєво не вплинуть на життя останніх. Такі дії

державних інстанцій повинні передбачати інформування та надалі із засвоєння правової культури в суспільстві, а на цій підставі – формування правослужняної та правомірної поведінки, яка відповідає його вимогам. Таким чином, задля викорінення суттєвих порушень законів виникає потреба в процесі взаємодії особи та суспільства, тобто в процесі правової соціалізації.

Мета і завдання дослідження

Мета дослідження полягає у визначенні актуальних соціально-психологічних детермінант виникнення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Задля досягнення зазначеної мети слід виконати такі завдання: визначити основні детермінанти виникнення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами; здійснити їх логічний розподіл на дві групи: перша – детермінанти на світовому рівні, друга – детермінанти на рівні України; проаналізувати вплив визначених детермінантів на виникнення досліджуваного явища.

Деякі аспекти незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами вивчали у своїх працях такі вчені, як: К. Ю. Гаврилова, В. В. Голубош, С. В. Діденко, Є. В. Кізіменко, О. С. Клименко, Л. М. Кулик, М. М. Майстренко, Н. Є. Міняйло, М. Г. Пінчук,

О. М. Сарнавський, В. Л. Соколовський, О. С. Тарасенко та інші.

Виклад основного матеріалу

У системі суспільних відносин криміногенні й антикриміногенні явища та процеси взаємопов'язані як діалектичні протилежності й одночасно впливають на суспільну свідомість. Однак колективний розум відображає, сприймає та оцінює їх по-різному. Криміногенні явища й процеси закономірно детермінують вибір протиправного шляху досягнення цілей лише певної частини людей, насамперед тих, що мають антисуспільну спрямованість свідомості та відповідну їй схильність до протиправної діяльності. Пояснюючи детермінанти злочинності, слід урахувувати деякі особливості функціонування суспільної свідомості [1].

Розбудова демократичної правової держави безпосередньо пов'язана з розвитком правової свідомості та правової культури українських громадян. Саме правосвідомість і правова культура населення є соціальною гарантією дії верховенства правового закону в суспільстві, єдиним чинником, здатним утворювати державу й правопорядок, приводячи в дію Конституцію України та законодавство. Тому правосвідомість і правова культура українських громадян потребують постійного раціонального формування, удосконалення, позитивного соціального розвитку [2, с. 307].

Крім розвитку та вдосконалення, у суспільстві існує ще й такий процес, як деформація правової культури та правової свідомості. Це пов'язано з тим, що не кожний громадянин зацікавлений у правовому розвитку суспільства чи у власному правовому розвитку, дехто просто не встигає за змінами в сучасному правовому полі, а хтось ігнорує правову культуру та правову свідомість суспільства загалом.

Існує декілька груп чинників, що зумовлюють девіантну поведінку особистості, а саме: соціальні, соціально-психологічні та індивідуально-психологічні. До соціальних належать несприятливі соціальні, економічні, політичні та інші умови існування суспільства. Соціально-психологічними чинниками вважають ті, які пов'язані з несприятливими особливостями взаємодії особистості зі своїм найближчим оточенням, з негативним впливом останнього на розвиток особистості. Індивідуально-психологічні – ті, які пов'язані з наявністю певних характеристик індивіда, що ускладнюють процес його соціалізації. У нашому дослідженні ми вирізняємо дві групи основних та найбільш актуальних соціально-психологічних детермінант незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами – це

детермінанти світового масштабу та детермінанти в Україні.

До соціально-психологічних детермінант злочинності у світовому просторі, що впливають на процес розповсюдження, користування, відкритий продаж, купівлю, контрабанду та інші злочинні дії незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами, на нашу думку, належать:

- 1) підвищення агресивності серед населення;
- 2) трансформація злочинності у зв'язку з поширенням COVID-19;
- 3) проблеми урбанізаційних процесів;
- 4) поширення зразків жорстокої поведінки;
- 5) демонстрація антисуспільної поведінки серед підлітків.

Соціально-психологічними детермінантами в Україні, що впливають на процес розповсюдження, користування, відкритий продаж, купівлю, контрабанду та інші дії незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами, на нашу думку, є:

- 1) виражена соціальна нерівність верств населення;
- 2) економічна нестабільність у державі;
- 3) воєнні дії на території України;
- 4) безкарність криміналітету, неефективна діяльність державних органів, що відповідають за обіг і контроль незаконної зброї, бойових припасів і вибухових речовин;
- 5) пропаганда Російської Федерації щодо внутрішньої та зовнішньої політики України;
- 6) поширення засобами масової викривленої чи недостовірної інформації, відсутність продукування інформації превентивного характеру.

Аналіз наведених чинників зумовлює потребу деталізованого вивчення та роз'яснення впливу на незаконне поводження зі зброєю, бойових припасів і вибухових речовин саме тих чи інших поданих нами детермінантів.

Щодо підвищення агресивності серед населення. Згідно з психологічним словником агресія (від латинського *aggredi* – «нападати») – індивідуальна або колективна дія, спрямована на нанесення фізичної або психологічної шкоди, матеріальної шкоди або на знищення іншої людини чи групи людей [3].

У своєму дослідженні «Проблема агресії як соціальний феномен в юридико-психологічному дискурсі» Л. І. Казміренко та Н. М. Тужеляк зазначають: «По-перше, сучасний соціальний лад і рівень розвитку й техногенності суспільства стимулює прояви агресії. По-друге, у науці юридичної психології недостатньо повно вивчені чинники та механізми формування агресії як поведінкової реакції особистості. Низка дослідників (В. Ємельянов, К. Лоренц, З. Фрейд) надавали перевагу внутрішнім біологічним факторам, водночас інші (А. Бандура, Л. Берковіц, Д. Дол-

лард, А. Макаренко, Н. Міллер) – зовнішнім соціальним. На нашу думку, агресію не можна трактувати як суто біологічний феномен, хоча такий підхід, на перший погляд, дуже привабливий. Зрештою, є й альтернативна точка зору – в тваринному світі агресія як така взагалі відсутня. Хижак позбавляє життя іншу живу істоту не через свою агресію, а для тамування голоду. Вбиває не заради виживання лише одна з живих істот – людина. Саме під таким кутом зору більш доцільно розглядати агресію – як соціальне (набуте в процесі життя) явище. І лише агресія як соціальний феномен може бути визнана як детермінанта насильницької злочинності» [4, с. 445–446].

Вибір того чи іншого варіанта злочинної поведінки залежить переважно від специфіки взаємовідносин особи з навколишнім середовищем й особливостей самого середовища. Не існує вродженої агресивності, навіть якщо злочинець учинив мало мотивовану чи зовсім немотивовану, на перший погляд, агресивну дію. Дослідження Ю. М. Антоняна підтвердили, що 76 % осіб, що вчинили «немотивовані» насильницькі злочини, з дитинства потерпали від принижень, зневаги, психічного та фізичного насильства. Поступово психотравмуючі ситуації призвели до формування певних рис особистості, які й спровокували агресію [4; 5, с. 81–82].

Агресивність у різних осіб може мати різний ступінь прояву: від майже повної відсутності – до граничного розвитку. Повна відсутність агресивності призводить до податливості, нездатності обійняти активну життєву позицію. Водночас надмірний розвиток агресивності на кшталт акцентуції починає визначати весь характер особистості, перетворюючи її на конфліктну, нездатну на соціальну кооперацію, що у своєму крайньому вираженні є патологією (соціальною та клінічною): агресія втрачає раціонально-виборчу спрямованість і стає звичним способом поведінки, проявляючись у невиправданій ворожості, злостивості, жорстокості, негативізмі [6, с. 119].

Згідно теорією інших науковців, повсякденне життя демонструє нам моделі агресивної поведінки на кожному кроці: у родині, у засобах масової інформації, у субкультурах тощо. Наприклад, діти, спостерігаючи за агресивною поведінкою, яка завершується успіхом і сприяє досягненню бажаної мети, наслідують її. Надлишок таких вражень у житті дитини може скласти у неї переконання, що гарантом досягнення успіху в міжособистісних стосунках є агресивність. Таким чином агресія може перетворитися на стратегію досягнення цілі. «Дійсно, було доведено, що в людей закріплюються різні форми агресивної поведінки завдяки процесу інструментального обумовлення» [7, с. 32; 8, с. 215].

Закріпленню моделі агресивної поведінки сприяє також життєвий досвід, особливо, якщо така

поведінка була заохочена ззовні. Крім того, у процесі соціального посилення агресії вагоме місце посідають засоби масової інформації, зокрема агресивні сцени, демонстровані по телебаченню, створюють сприятливі психологічні умови для стимуляції агресивних дій у глядача і взагалі спотворюють реальний стан речей. Такого роду вплив робить людину холоднокровною перед фактами жорстокості й насильства. Насамперед телевізійні сцени агресії стимулюють у глядача бажання самому вчинити такі ж дії. Цей психологічний ефект більш потужний у тому разі, якщо не демонструються наслідки агресивних дій, а за кадром лишаються страждання жертви, її переживання, біль і скорбота. Отже, психологічний образ суб'єкта агресії легше стає моделлю для ідентифікації, а його дії – об'єктом для наслідування. Поведінка телеглядача стає ще агресивнішою й тоді, коли він слідує за агресивними сценами на екрані, перебуваючи в стані емоційної напруженості, нервового роздратування, фрустрації, гніву тощо. У цих умовах у глядача різко знижується рівень критичності щодо жорстоких сцен на екрані [8, с. 215–216].

Дійсно, складно не погодитися з думкою про те, що в стані емоційної напруженості поведінка телеглядача стає агресивнішою. Постійні негативні новини й телепередачі згубно діють на різні категорії осіб. Так, наразі відомо багато випадків підліткової злочинності, жорстокості й агресії. Звісно, ми не стверджуємо, що всі ці події відбуваються тільки через відтворення негативних новин чи програм, однак, ми вважаємо, що цей фактор також є одним із детермінантів вчинення підліткової злочинності. Наприклад, деякі підлітки більшість своїх агресивних вчинків демонструють на власних сторінках соціальних мереж в Інтернеті. Інші ж – наслідують таку поведінку задля того, щоб «здаватися крутим». Проте найголовнішою проблемою є те, що такі випадки не припиняються, а лише накопичуються. Згодом підлітки знаходять цікавіший та дієвіший на їхню думку спосіб виявити себе – це здебільшого дії із використанням і застосуванням зброї.

Ми проаналізували декілька випадків вчинення підліткових злочинів із застосуванням зброї. Так, у грудні 2021 року у м. Мелітополь Запорізької області підліток 2007 року народження приніс до гімназії пневматичну зброю та вирішив постріляти, обравши мішенню свого однокласника, пояснивши згодом, що зробив це «заради розваги» [9]. Інший випадок ще цинічніший за попередній. За даними СБУ, у грудні 2021 року співробітники кіберпідрозділу та слідчі СБУ в Черкаській області запобігли вчиненню терористичного акту в одному з місцевих коледжів. Під час слідчо-оперативних дій викрито двох студентів, які погрожували здійснити масовий розстріл одногрупників. У зловмисників під час обшуку вилучено пістолети та

комп'ютерну техніку, завдяки якій вони розповсюджували в забороненій в Україні соціальній мережі «ВКонтакте» інформацію щодо підготовки до теракту. Також зловмисники закликали через соцмережі приєднуватися до їх злочинної групи для фізичної розправи над однолітками [10]. Закордонний досвід вчинення агресивних дій із застосуванням зброї підлітками не менш зухвалий. Так, відомий на увесь світ вчинок 19-річного хлопця, який відкрив вогонь у школі міста Казань у Республіці Татарстан у травні 2021 року. За офіційними даними загинуло щонайменше дев'ятеро людей: семеро дітей, вчителька та робітниця. У нападника була офіційно зареєстрована зброя [11].

Ще один випадок, відомий своєю жорстокістю та агресією, – масове вбивство 2013 року в школі Коннектикуту, де було застрелено 26 людей, переважно учні. Відомо, що злочинець був «одержимий» стріляниною в школі «Колумбайн» 1999 року, про що повідомляли в офіційному звіті поліцейських. Вони мали свідчення, що 20-річний Адам Ланца планував стрілянину, яка тривала менше ніж 11 хвилин. Але правоохоронцям не вдалося встановити, чому він відкрив вогонь у початковій школі «Сенді-Хук» у Ньютауні 14 грудня 2012 року, перш ніж застрелити себе. Автор звіту про Адама Ланцу зазначив: «Він був обізнаний і мав доступ до вогнепальної зброї та боеприпасів і був одержимий масовими вбивствами, зокрема стріляниною, яку вчинили у квітні 1999 року у середній школі “Колумбайн” у Колорадо» [12].

Щодо трансформації злочинності у зв'язку з поширенням COVID-19. Детермінанта, що стосується трансформації злочинності у зв'язку з поширенням COVID-19, є відомим для всього світу, адже вказана інфекційна хвороба вразила більшу частину населення планети. Практично всі держави, зокрема європейські, включно з Україною, вводили карантин з метою протидії та профілактики коронавірусної хвороби COVID-19. Багато людей опинилися в таких безвихідних ситуаціях, як втрата місця роботи й заробітної плати, що спричинило зростання злочинності. За даними платформи «Opendatabot», з березня 2020 року до березня 2021 року в Україні припинили діяльність 215,3 тис. фізичних осіб підприємців. Це майже на 50 тис. закритих бізнесів більше, ніж в аналогічні місяці 2019–2020 років. Переважно це стосується підприємств у сферах складського господарства й транспорту (майже 11 тис.), гуртової торгівлі (5,6 тис.), теле-радіомовлення (2,69 тис.) [13].

У період карантинних заходів особи, які здійснюють кримінально-протиправну діяльність, одразу почали використовувати ті складнощі та зміни, які відбуваються в сучасному суспільному житті, у своїх інтересах. Пандемія COVID-19 змінила весь світ і зупинила світову економіку,

оскільки безпрецедентні карантинні заходи залишили тисячі людей без роботи. За даними Міністерства фінансів України, рівень безробіття в нашій державі 2019 року становив 8,6 %, у 2020-го – 9,9 %, а станом на I квартал 2021 року сягнув 10,9 %, у II кварталі – 10,3 % від усього населення України [14].

Важливим наслідком пандемії COVID-19 стало переосмислення ідеї глобалізації та глобальної економіки. Майже всі країни Європи закрили свої кордони, звівши нанівець переміщення громадян та істотно обмеживши переміщення товарів і послуг. Рівень контролю на кордонах був набагато жорсткішим, ніж за часів міграційної кризи 2015 року. Відповідно, єдиний європейський простір на деякий час розпався на ізольовані частини у вигляді окремих держав. Майже кожна країна серйозно обмежила права і свободи своїх громадян (передусім право на пересування). Наразі зарано підбивати підсумки, але вже зрозуміло, що самоізоляція мільярдів людей по всьому світу призвела до збитків у туризмі, кіноіндустрії, сфері розваг, ресторанній справі, але стимулювала розвиток онлайн-послуг, зокрема дистанційної освіти, послуг доставки товарів, а також ігрової індустрії [15, с. 10].

Щодо проблем урбанізаційних процесів. Існує незворотний і глобальний процес у світі, який впливає на стрімкі темпи розвитку злочинності, – урбанізація. Згідно зі словником іншомовних слів урбанізація – процес швидкого зростання старих і появи нових міст, підвищення їхньої ролі в економічному та культурному житті суспільства. Вона виявляється в зростанні міських поселень, концентрації населення в них, поширенні міського способу життя на всю їх мережу [16].

За загальною тенденцією урбанізація має вагоме значення в економічному, культурному та політичному житті. З одного боку, процеси урбанізації мають позитивний вплив на різні сфери життєдіяльності, а з іншого – негативні. Так, концентрація підприємств, установ й організацій у великих містах, та зменшення їхньої кількості в сільських місцевостях чи містечках, спричиняють зубожіння населення, а бідність породжує злочинність.

У своїх дослідженнях Д. С. Бірюков зазначає, що значна кількість інфраструктурних об'єктів, сконцентрованих у великих містах, їх тісний взаємозв'язок і щільність населення утворюють безпрецедентну небезпеку, яка повинна розглядатися як безпековий виклик сталому розвитку країни (загроза національній безпеці) [17].

Кожне місто є складною формувальною системою та результатом вступу до єдиного комплексу ресурсів, обмежень і параметрів розвитку. Аналізуючи місто як складну систему, розв'язуючи глобальні проблеми, що стосуються зубожіння населення та вартості життя, якості

середовища проживання, змоги забезпечити власні потреби, географічного розташування, було визначено, що процес урбанізації без поліпшення рівня життя населення спричиняє зростання кількості злочинів, зокрема пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю.

Особливості сучасної урбанізації полягають в її динамізмі, активному впливові на формування соціального простору, у виникненні нових форм організації міського життя, що стають центрами не лише державного, а подекуди й міжнародного, світового значення. Урбанізація в різних країнах і регіонах має певні відмінності, зокрема неоднакові рівні й темпи. У розвинутих країнах рівень урбанізації в середньому становить 72 %, а в країнах, що розвиваються, – 32 % [18, с. 24].

Щодо поширення зразків жорстокої поведінки. Останнім часом у світі розвиваються негативні процеси в духовній сфері, деформуються моральні засади суспільства. Надзвичайно актуальною для України, як і для решти країн світу, є проблема розповсюдження інформації щодо пропагування насильства, жорстокості та розбещеності. Показники її поширення в українському суспільстві є досить високими. Актуальність цього феномену О. І. Безпалова зазначає у своєму дослідженні «Адміністративно-правові заходи щодо протидії пропагуванню жорстокості, насильства та розбещеності у засобах масової інформації» [19].

Дійсно, ми погоджуємося з думкою автора, адже кожного року насильницькі, агресивні та жорстокі дії людей стають зухвалішими. Якщо ж проаналізувати статистику [20], то можемо побачити, що за останні чотири роки злочини, які безпосередньо або опосередковано пов'язані з агресивними та жорстокими діями людей, переважають від вчинених кримінальних правопорушень. Так, за 2019 рік обліковано 444 130 кримінальних правопорушень, з них проти життя та здоров'я особи – 41 101; проти волі, честі та гідності особи – 981; проти статевої свободи та статевої недоторканості особи – 7 219; проти громадської безпеки – 10 313; проти громадського порядку та моральності – 6 576; проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку – 63. За 2020 рік з облікованих 360 622 кримінальних правопорушень: проти життя та здоров'я особи – 37 328; проти волі, честі та гідності особи – 712; проти статевої свободи та статевої недоторканості особи – 740; проти громадської безпеки – 7 901; проти громадського порядку та моральності – 5 756; проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку – 346. З облікованих 321 443 кримінальних правопорушень у 2021 році вчинено: проти життя та здоров'я особи – 33 657; проти волі, честі та гідності особи – 782; проти статевої свободи та статевої недоторканості особи – 930; проти громадської безпеки – 6 487; проти громадського порядку та моральності – 5 985; проти миру,

безпеки людства та міжнародного правопорядку – 253; за 8 місяців 2022 року, з облікованих 244 801 кримінального правопорушення вчинено: проти життя та здоров'я особи – 29 603; проти волі, честі й гідності особи – 1 438; проти статевої свободи та статевої недоторканості особи – 447; проти громадської безпеки – 5 301; проти громадського порядку та моральності – 3 170; проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку – 31 307. Зазначені показники шокують, адже вищевказані види злочинів безпосередньо пов'язані із виявами жорстокості стосовно людей.

Щодо демонстрації антисуспільної поведінки серед підлітків. Насильство – умисний фізичний чи психологічний вплив однієї особи на іншу, проти її волі, що спричиняє цій особі фізичну, моральну, майнову шкоду, або містить у собі загрозу заподіяння зазначеної шкоди зі злочинною метою. Такий вплив на особу здійснюється вчиненням певних умисних діянь. Особа, яка вчиняє насильницькі діяння, усвідомлює їх характер, передбачає наслідки цих діянь і бажає або свідомо допускає їх настання [21].

Дослідниця О. І. Безпалова зазначає низький соціально-економічний рівень життя в Україні та його згубний вплив на морально-правові якості значної частини населення. На її думку, останнім часом спостерігаємо занепад моральності молоді, пропагування прагматичного та споживацького способу життя, тому слід усвідомити, що проблему поширення інформації, яка пропагує насильство, жорстокість і розбещеність, ускладнено цілою низкою факторів, зокрема: розширенням інформаційного простору й інформаційного обміну з іншими державами; появою супутникового телебачення; розвитком комп'ютерних інформаційних систем, що супроводжується не лише зростанням культурно-комунікативних можливостей, а й поширенням серед населення через ці засоби масової інформації ідей та явищ, які негативно впливають на свідомість людей, а інколи безпосередньо стають поштовхом до вчинення злочинів. Авторка зазначає, що у зв'язку з тенденціями до поширення пропаганди асоціальної поведінки через засоби масової інформації та мережу Інтернет, що призводить до негативного впливу на суспільство, особливої актуальності набула проблема обмеження поширення інформації, яка пропагує жорстокість, насильство та розбещеність [19]. Досить цікаву думку щодо поширення інформації про насильство та жорстокість ми виявили в документі «Спільний акт узгодження № 4 Висвітлення засобами масової інформації випадків насильства і жорстокості», який підписали деякі канали українського телебачення та головний редактор ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України» Юрій Макаров. У ньому зазначено, що: «Висвітлення теми, а також окремих випадків насильства та проявів жорсто-

кості необхідне з метою надання суспільству повної, об'єктивної та достовірної інформації про наявність важливої суспільної проблеми, окреслення напрямів та стан її вирішення, ризику, які ця проблема створює безпосередньо для аудиторії відповідного ЗМІ, а також із наміром переконати людей, схильних до насильства та жорстокості, утримуватися від них» [22]. Цей акт узгодження містить перелік заходів щодо зменшення негативних ефектів під час створення аудіовізуальної продукції та висвітлення теми насильства й жорстокості в передачах, які, на нашу думку, є досить непоганими та дієвими, однак не для всіх категорій осіб.

Демонстрація виявів жорстокої поведінки дає змогу суспільству усвідомити, що це явище потрібно викоринювати, натомість пропагувати морально-етичну та культурну поведінку. Яскравим прикладом жорстокості й агресивності є подія, яка трапилася 2021 року в Запоріжжі, де банда підлітків, серед яких четверо дівчат, улаштувала розправу над трьома школярками. Як відомо, дівчат близько півтори години катували та знімали увесь процес на відео, яке згодом виклали в мережу Інтернет [23].

Одним із джерел поширення насильства фахівці називають необмежений доступ дітей та молоді до мережі Інтернет і телебачення. Багато психологів вважають, що понад 60 % школярів копіюють негативну поведінку телегероїв. Соціально-психологічними факторами вчинення підліткової злочинності є негативний вплив сім'ї, однолітків, близьких людей, навколишніх і незнайомих людей, ЗМІ та комп'ютерів, віртуальних жорстоких ігор і новостворених соціальних мереж, які продукують насильство, жорстокість, булінг і багато інших чинників, які впливають на психоемоційний стан особи. В умовах сьогодення підліткова злочинність є одним із надважливих питань, які потрібно досліджувати та забезпечувати викоринення цього явища.

На жаль, відсутність державних програм підтримки неповнолітніх доводить, що держава переклала функцію виховання дітей лише на сім'ю. Водночас внутрішнє законодавство з прав дитини, як і раніше, є неповним, причому є значні резерви для подальших законодавчих заходів щодо неповнолітніх. Доводиться констатувати непослідовність державної політики у виконанні взятих на себе міжнародних зобов'язань щодо забезпечення дітям того рівня життя, який потрібний для їхнього фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку, захисту від зловживань і «недбалого» ставлення. Настав час прийняття єдиного закону про права дитини. Убачається, що сім'я, на жаль, самотужки впоратися з проблемою правильного, законслухняного виховання дитини не в змозі. Крім того, якщо в сім'ї трапляється насильство,

воно автоматично може передатися на дітей як засіб розв'язування конфліктів або отримання бажаного. Ці навички вони переносять на навколишніх: спочатку в дитячий садок і школу, потім у дружні й близькі стосунки, а відтак – у свою сім'ю та на своїх дітей. Водночас діти переконуються, що тиск й агресія призводять до бажаного результату, і не шукають інших способів взаємодії з людьми [24, с. 98].

Щодо вираженої соціальної нерівності верств населення. Соціальна нерівність верств населення – це поділ людей на різні категорії в суспільстві, безпосередньо пов'язаний з їх фінансовим або іншим становищем. В інтерв'ю виданню «Українська правда» Людмила Черенко розповіла, що за обрахунками Національної академії наук України, 2020 року рівень бідності українців різко зріс, досягнувши показників 2015 року. Причому зростання бідності, на думку дослідниці, відбулося б незалежно від наявності пандемії чи карантину. Крім того, вона зауважує: «Різке зростання рівня бідності ми зафіксували ще в першому кварталі 2020 року. За підсумками першого півріччя рівень бідності населення зріс до 51 %. У першому півріччі 2019 року бідними були 41 % українців. У другому півріччі 2020 року ситуація вирівнюється, однак ми очікуємо, що рівень бідності за підсумками 2020 року становитиме 45–50 %». За даними Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАН України, у першому півріччі 2020 року за межею бідності жили близько 19,4 млн осіб, у 2019 році таких людей було на 4 млн менше [25].

Беручи до уваги 2022 рік, варто посилатися на дослідження «Прогнозна оцінка рівня бідності в Україні у 2022 році за трьома сценаріями розвитку соціально-економічних процесів внаслідок російсько-української війни», яке провели фахівці відділу досліджень якості життя населення Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАН України. Відповідно до поданих досліджень, незалежно від сценарію розвитку соціально-економічних процесів, у 2022 році в Україні очікується суттєве зростання рівня бідності. За найбільш оптимістичними оцінками, показник зросте з 39,9 % у 2021 році до 57,6 % у 2022. Згідно з середніми варіантами макроекономічних прогнозів (за даними відомих аналітичних агенцій) і поміркованими оцінками експертів соціально-економічної сфери, рівень бідності у 2022 році становитиме 66,7 %. За песимістичними оцінками, які передбачають найгірші сценарії розвитку подій, показник зросте до 79,3 % або майже вдвічі порівняно з попереднім роком [26].

Як зазначає Ю.В. Солодько, в Україні яскраво виражені негативні тенденції, які призводять до замкненого кола нерівності та

корупції. Насамперед це криза довіри (низький рівень генералізованої довіри) та справедливості (високий рівень суб'єктивної нерівності та несправедливості розподілу доходів). Нематеріальні чинники, наприклад, низький рівень довіри до співгромадян і сприйняття майнового розшарування як несправедливого, мають вагоме значення в розвитку негативних суспільних явищ, зокрема всеохопної корупції на всіх рівнях (від «великої корупції» багатих та впливових до «малої корупції» широких верств населення), яка, зі свого боку, ще більше поглиблює майнову поляризацію населення й об'єктивну нерівність доходів і можливостей. Корупційні практики охоплюють усі без винятку суспільні верстви та соціальні групи, проте найуразливішими та найбільш залученими до них є освічені й матеріально забезпечені громадяни активного працездатного віку. За таких умов суб'єктивний середній клас, як й інші суб'єктивні класові групи, стає заручником чинної соціальної структури та сформованої «культури корупції». Це спричиняє ціннісно-поведінковий конфлікт, коли задекларовано одні цінності, а реальні сценарії дій обирають інші. Суспільний запит на середньокласову ідентичність зростає, але реальний середній клас не розвивається, його питома вага та вплив у суспільстві залишаються низькими. У процесі реалізації необхідних соціальних змін важливою є роль нематеріальних чинників – таких політичних і соціальних умов, за яких люди довірятимуть одне одному та будуть переконані в справедливих основах суспільного устрою. Тоді вони обиратимуть відповідні моделі поведінки [27, с. 24].

Щодо економічної нестабільності у державі. Через те, що в нашій державі переважна кількість населення – бідні люди та майже відсутній середній клас, наявний великий прошарок багатих людей та олігархів, досягнення гідного та рівнозначного рівня життя для усіх груп стає ще більш проблематичним. Така ситуація завжди створювала й надалі створюватиме велике соціальне напруження. Тому суперечності між благами, які є стандартними в суспільстві, і можливостями їх досягнення стають ключовими чинниками правопорушень. Адже для збалансованого розвитку всіх людей однаково, або хоча б наближено, потрібно забезпечити рівні можливості для усіх у сфері освіти, охорони здоров'я, економіки та інших важливих для життя сферах. За результатами опитування Київського міжнародного інституту соціології, проведеного 27 травня – 1 червня 2021 року, серед економічних труднощів, з якими стикаються сім'ї опитаних, 91,5 % назвали підвищення тарифів, зростання цін на основні харчові продукти – 90,6 %, зниження зарплат або пенсій – 35,4 % респондентів, а повну або часткову втрату місця

роботи – 31,9 %. Також респондентів опитували щодо основної причини економічної кризи в Україні. Переважна більшість (42,9 %) вважають основною причиною високий рівень корупції, інші (33,8 %) пояснюють кризу некомпетентністю влади, значно менше опитуваних причинами вважають війну на Сході України (10,6 %) та пандемію COVID-19 (8,3 %) [28].

Через постійні зміни державної політики, у період трансформаційних процесів у суспільстві та перерозподілу суспільного майна, питання нерівності та несправедливості стає особливо актуальним. На сьогодні є безліч виявів нерівності серед населення, тому чим більш обмеженими є ресурси в суспільстві, тим більше проявів нерівності ми можемо спостерігати. Прикладом може бути нерівність статусних і географічних характеристик, коли соціальні групи, які опинилися на нижчих щаблях соціальної ієрархії, мають нерівні шанси на задоволення матеріальних і духовних потреб, що спричиняє невдоволеність і напруженість у суспільстві. З огляду економічних чинників ми виявили деякі з тих, які безпосередньо впливають на виключення людини з нормальної життєдіяльності – це довготривале безробіття, низька заробітна плата, некваліфікована та ненормована праця, неналежні житлові умови, відсутність забезпечення зручного громадського транспорту в сільських місцевостях тощо.

Щодо воєнних дій на території України. Найважливішими факторами вчинення злочинів, які пов'язані з незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами, яким потрібно негайно протидіяти усіма законними способами, є воєнні дії на території України та стрімке погіршення криміногенної ситуації в державі. Саме ці два чинники впливають на психоемоційний стан людей, на їхню нормальну життєдіяльність і безпеку.

Так, 21 січня 2020 року в Києві відбулося засідання Координаційної ради програми ОБСЄ «Посилення можливостей державних органів України у запобіганні та боротьбі з незаконним обігом зброї, боеприпасів та вибухових речовин у всіх аспектах», на якому перший заступник Голови ДПСУ заявив: «Ситуація на державному кордоні є своєрідним індикатором прикордонної безпеки. Основними факторами, що впливають на контрабанду засобів терору, є масштабні незаконні постачання зброї до окупованих районів Донецької та Луганської областей та неконтрольований її обіг, складна соціально-політична та криміногенна ситуація в східних та південних регіонах України, високий рівень криміналізації протиправної діяльності і водночас низький рівень економічного розвитку прикордонних регіонів» [29].

Унаслідок збройного конфлікту Україна має недостатні можливості для здійснення ефективного

контролю над обігом зброї, зокрема на тимчасово окупованій Російською Федерацією території Автономної Республіки Крим і частково Донецької та Луганської областей. Численну кількість зброї нелегально переміщують із сусідньої держави на нашу територію, здебільшого для вчинення протиправних і суспільно-небезпечних діянь. Зазначений факт підтверджує звіт Міжнародної неурядової організації Conflict Armament Research («Дослідники зброї конфліктів») від 4 листопада 2021 року «Зброя війни в Україні. Трирічне дослідження постачань озброєння у Донецькій та Луганській областях» [30], у якому містяться докази постачання зброї бойовикам на Донбасі з Росії.

Щодо безкарності криміналітету, неефективної діяльності державних органів, що відповідають за обіг та контроль незаконної зброї, бойових припасів та вибухових речовин. У сучасному законодавстві немає докорінно нових пропозицій, які допомагають запобігати злочинам, особливо злочинам, передбачених ст. 263 КК України. Слід враховувати, що людство рухається вперед, розвивається, створює новітні технології, але законодавство переважно залишається ще часів Радянського Союзу, його не змінюють відповідно до рівня та розвитку життя людей. Варто зазначити, що лише після тридцяти років незалежності України розпочалися серйозні та дієві дискусії, а також опитування, які довели, що в Україні повинен бути закон про зброю та започатковане чітке рішення щодо володіння зброєю населенням.

Соціологічна група «Рейтинг» зазначає, що в умовах війни більш ніж удвічі зросла кількість тих, хто підтримує надання громадянам України права на володіння вогнепальною зброєю та боеприпасами. Сьогодні підтримують таку ініціативу – 58 %, не підтримують – 39 %, таким чином вперше за історію дослідження цього питання кількість прихильників ідеї перевищила кількість противників (у 2018–2021 підтримували таку ідею близько чверті, не підтримували – понад 70 %). Прихильників «озброєння» громадян більше серед мешканців центру країни, респондентів молодшої та середньої вікової груп, чоловіків [31].

Крім того, 23 лютого 2022 року Верховна Рада ухвалила в першому читанні Проект закону від 25.06.2021 № 5708 «Про право на цивільну вогнепальну зброю» [32]. Це вже не перші спроби прийняття закону про зброю, але попередні не мали жодних позитивних зрушень. Зазначена дата прийняття законопроекту вказує на обнадійливу звістку про прийняття вищевказаного закону. Однак, з думками та діями народних депутатів не погоджується Українська асоціація власників зброї (далі – УАВЗ), які вважають, що Парламент зробив помилку, взявши за основу законопроект від народних депутатів

№ 5708, а не від Асоціації під № 5708-1, який дозволив би українцям вільно володіти зброєю для самозахисту [33].

Один той факт, що в Україні відсутній закон про зброю, уже є кричущим порушенням засад побудови правової держави. Метою діяльності всіх гілок влади повинна бути така організація суспільства, де закон і правовий порядок мають пріоритет над державою та іншими інститутами політичної й соціальної влади, а не навпаки. А основні права особи та її соціальна безпека становлять зміст свободи, заснованої на законах, які приймають та змінюють законним шляхом. Регулювання обігу зброї наказом міністерства є суворим порушенням принципів належного функціонування держави [34, с. 140].

Питання володіння вогнепальною короткоствольною зброєю громадянами залишається поки що відкритим, адже має ще дуже багато нерозв'язаних проблем. Однак варто задуматися над тим, що самозахист для людини залишається найактуальнішим питанням в умовах сьогодення. Так, наприклад, М. В. Корнієнко та Д. О. Сокол, вважають, що масова свідомість живе стереотипами щодо необхідності збереження чинного порядку набуття й використання вогнепальної зброї, оскільки є страх зростання злочинності. У наш час навіть за наявності легальної вогнепальної зброї вдома її вкрай важко використати з метою самооборони, щоб потім не бути покараним. Засади використання зброї (насамперед для самозахисту) потрібно змінити в інтересах громадян, надавши їм можливість вільного застосування вогнепальної зброї для захисту себе, членів своєї сім'ї, інших осіб [35, с. 38].

Щодо пропаганди Російської Федерації відносно внутрішньої та зовнішньої політики України. Не менш актуальним чинником є пропаганда Російської Федерації стосовно внутрішньої та зовнішньої політики України, а також поширення через засоби масової інформації значної кількості негативних новин.

Сьогодні український політикум хибно звукує питання інформаційної політики до медіасфери. Основні рішення, які парламент та уряд приймають задля протидії інформаційній російській агресії, обмежено полем засобів масової інформації. Інформаційний простір України залишається обмеженим щодо питань як зовнішнього, так і внутрішнього вектора держави. На думку журналіста, юриста-міжнародника О. Ярошука варто, щоб про нашу країну знали й хотіли знати більше. Наша інформаційна політика має бути не агресивною, як російська, а інформативною, цікавою, повчальною, потрібна більша медійна присутність України за кордоном [36].

Російська дезінформаційна кампанія проти України має різноманітні методи, вона адаптує свої

новини під різні аудиторії: чи то Схід України, чи Західна Європа. Росія готова повністю фабрикувати історії, використовуючи фото- та відеоматеріали для своїх потреб. Її пропаганда дедалі більше поширює переконання щодо неспроможності України бути незалежною державою, нездатність українських еліт керувати країною, незворотність повернення до складу Росії [37].

Завданням сучасної російської пропаганди проти України є дискредитація влади України, її політики, економіки, культури. Кінцевою метою наративів російської пропаганди є дестабілізація України в психологічному плані та просування переконання, що Україна є державою, що не відбулася. З таким песимістичним поглядом на країну країна-агресор сподівається знищити внутрішню та міжнародну підтримку реформ, які б зробили Київ більш незалежним від Москви. Наративи підтримують ключові документи російської державної політики. Це може стати підставою для розробки альтернативних наративів під час підготовки до протидії російській пропаганді в майбутньому. Кремлівська дезінформаційна кампанія, спрямована на Україну, використовує широкий спектр методів. Вона адаптує послання до різних аудиторій на сході України чи в Західній Європі. Інформація, яку подають російські мас-медіа про Україну, призвела до виникнення не лише цілої низки стереотипів: контент російських мас-медіа активно супроводжував підготовку та розгортання справжньої, «гарячої» війни, безпосередньо бойових дій, які спричинили численні людські жертви, руйнації перспективних галузей економіки та реальну загрозу територіальній цілісності та суверенітету України [38, с. 230].

Щодо поширення засобами масової викривленої чи недостовірної інформації, відсутність продукування інформації превентивного характеру. Ідеться про поширення в суспільстві негативних новин, що певним чином дезінформує населення щодо надважливих питань, таким чином породжується популяризація агресії серед населення, депресивної поведінки та незацікавленості в розвитку держави. Негативні новини впливають на людську психіку. Якщо на телеекранах домінують теми крадіжок, убивств, насильства, то новини подібного характеру можуть викликати не лише стурбованість, роздратування і втому, а, власне, провокувати злочини [39].

Очевидним є той факт, що між теоретичною та практичною складовими журналістської діяльності наразі існує певна ґносеологічна прірва. Завдання сучасного працівника ЗМІ чи представника медійної сфери – усвідомити існування цієї пустки й важливості її подальшого заповнення ідеями, їх втіленням, що відповідає ціннісному вектору розвитку суспільства. Водночас це формує низку нових викликів, які

утворюють певне замкнене коло між подіями, що відбуваються, запитом суспільства на форму сприймання інформації та журналістом, який здатен як відповідати на запити, що виникають, так і формувати їх. Приведення до спільного знаменника теорії та практики етики журналістської діяльності можливе за умови, коли обидві сторони (журналіст та суспільство) усвідомлять неможливість подальшого позитивного розвитку людства без підтримання ціннісно орієнтованої стратегії розвитку світу [40, с. 86].

Наукова новизна

Наукова новизна статті полягає у висвітленні соціально-психологічних детермінант незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами з розподілом їх на дві групи: 1) на рівні світового простору; 2) на рівні України.

Висновки

Отже, наше дослідження ґрунтувалось на висвітленні актуальних в умовах сьогодення детермінант незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами. Ми поділили детермінанти на дві групи: 1) світові соціально-психологічні детермінанти досліджуваного злочину, 2) соціально-психологічні детермінанти незаконного поводження зі зброєю в Україні.

Так, до світових детермінантів належать: підвищення агресивності серед населення; трансформація злочинності через поширення COVID-19; проблеми урбанізаційних процесів; поширення зразків жорстокої поведінки; демонстрація анти-суспільної поведінки серед підлітків.

До соціально-психологічних детермінант незаконного поводження зі зброєю в Україні, ми додали виражену соціальну нерівність верств населення; економічну нестабільність у державі; воєнні дії на території України; безкарність криміналітету, неефективну діяльність державних органів, що відповідають за обіг і контроль незаконної зброї, бойових припасів і вибухових речовин; російську пропаганду щодо внутрішньої та зовнішньої політики України; поширення ЗМІ викривленої чи недостовірної інформації, відсутність продукування інформації превентивного характеру.

Нашим дослідженням ми намагаємося донести до органів державної влади, установ, організацій, суспільства та кожного окремого громадянина, що незаконне поводження зі зброєю має виключно негативний характер. Оскільки, здійснюючи протиправну та кримінально карану діяльність, злочинці відвертають процеси розбудови нашої держави як демократичної та європейської країни, однією з найвищих цінностей якої є благо людей. Через цей і багато інших фактів

виникає потреба в ефективній протидії, а також у якісному розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами, адже високий рівень досудового розслідування повинен продукувати виявлення місць збуту незаконної зброї.

REFERENCES

- [1] Holovkin, B.M. (2014). Zahalna kharakterystyka determinantiv zlochynnosti v Ukraini [General characteristics of the determinants of crime in Ukraine]. *Forum prava, Law forum*, 1, 106-111. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_1_21.pdf [in Ukrainian].
- [2] Herasina, L.M., Danylian, O.H., & Dzoban, O.P. (et al.). (2009). *Pravosvidomist i pravova kultura yak bazovi chynnyky derzhavotvorchoho protsesu v Ukraini* [Legal awareness and legal culture as basic factors of the state-building process in Ukraine]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- [3] Davydov, V.V. (1983). *Psichologicheskii slovar* [Psychological Dictionary]. V.V. Davydov, A.V. Zaporozhets, B.F. Lomov (et al.) (Ed.). Moscow: Pedagogika [in Russian].
- [4] Kazmirenko, L.I., & Tuzheliak, N.M (2011). Problema ahresii yak sotsialnyi fenomen v yurydyko-psykholohichnomu dyskursi [The problem of aggression as a social phenomenon in legal and psychological discourse]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs*, 4, 444-453 [in Ukrainian].
- [5] Aleksandrov, D.O., Androsiuk, V.H., & Kazmirenko, L.I. (et al.). (2007). *Yurydychna psykholohiia* [Legal psychology]. L.I. Kazmirenko, Ye.M. Moiseieva (Eds.). Kyiv: KNT [in Ukrainian].
- [6] Volianska, O.V. (2017). Problema ahresynnoi povedinky pidlitkiv: faktory ta mekhanizmy sotsializatsii [The problem of aggressive behavior of teenagers: factors and mechanisms of socialization]. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho, Bulletin of the National University of Law named after Yaroslav the Wise*, 3, 117-134. doi: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.30.90295> [in Ukrainian].
- [7] Berkovits, L. (2002). *Agressiia: prichyny, posledstviia i kontrol* [Aggression: causes, consequences and control]. SPb.: Praym-Evroznak; Neva; Moscow: Olma-Press [in Russian].
- [8] Moiseieva, O.Ye. (2013). Istoryko-psykholohichni analiz fenomenu ahresii [Historical and psychological analysis of the phenomenon of aggression]. *Psykhologichni nauky, Psychological sciences*, 10, 211-216 [in Ukrainian].
- [9] Potsilyv u odnoklasnyka: u Melitopoli pidlitok u shkoli vlashtuvav strilianynu "zarady prykolu" [He took aim at a classmate: in Melitopol, a teenager staged a shooting at school "for fun"]. (2021). Site "TSN". Retrieved from <https://tsn.ua/ukrayina/pociliv-u-odnoklasnika-u-melitopoli-pidlitok-u-shkoli-vlashtuvav-strilianynu-zarady-prikolu-1927927.html> [in Ukrainian].
- [10] SBU zapobihla teraktu u koledzhi na Cherkashchyni: zlovmysnyky pohrozhuvaly masovym rozstrilom studentiv [The SBU prevented a terrorist attack at a college in Cherkasy region: the attackers threatened to mass shoot students]. (2021). Site "Sluzhba bezpeky Ukrainy", Site "Security Service of Ukraine". Retrieved from <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-zapobihla-teraktu-u-koledzhi-na-cherkashchyni-zlovmysnyky-pohrozhuvaly-masovym-rozstrilom-studentiv> [in Ukrainian].
- [11] Strilianyna u shkoli v Kazani u Rosii: zahynuly minimum 9 liudei [Shooting at a school in Kazan, Russia: at least 9 people were killed]. (2021). Site "BBC NEWS I Ukraina". Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/news-57068208> [in Ukrainian].
- [12] Niutaunskiy vbyvtisia buv "oderzhymyi" masovymy vbyvstvamy [The Newtown killer was "obsessed" with mass murders]. (2013). Site "BBC NEWS I Ukraina". Retrieved from https://www.bbc.com/ukrainian/news/2013/11/131126_newton_gunman_columbine_rl [in Ukrainian].
- [13] Rik - plius, FOP - minus: yak maliy biznes perezhyv pershy rik karantynu [Year - plus, FOP - minus: how a small business survived the first year of quarantine]. (2021). Site "Ukrainska pravda", Site "Ukrainian Pravda". Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/03/24/672241/> [in Ukrainian].
- [14] Riven bezrobittia v Ukraini [Unemployment rate in Ukraine]. (2021). Site "Minfin", Site "Ministry of Finance". Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy> [in Ukrainian].
- [15] Kliuchnyk, R.M. (2020). Hlobalni problemy suchasnosti: ekonomichniy vymir [Global problems of modernity: economic dimension]. *Akademichnyi ohliad, Academic review*, 1, 5-12. doi: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2020-1-52-1> [in Ukrainian].
- [16] "Slovyk inshomovnykh sliv" Volodymyr Lukianiuk, 2001-21 ["Dictionary of foreign words" Volodymyr Lukyaniuk, 2001-21]. (n.d.). www.jnsm.com.ua. Retrieved from <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%25F3%25F0%25E1%25E0%25ED%25B3%25E7%25E0%25F6%25B3%25FF> [in Ukrainian].
- [17] Biriukov, D.S. (2013). *Suchasni problemy urbanizatsii v konteksti natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Modern problems of urbanization in the context of national security of Ukraine]. Retrieved from [resursu:https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/suchasni-problemi-urbanizacii-v-konteksti-nacionalnoi-bezpeki](https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/suchasni-problemi-urbanizacii-v-konteksti-nacionalnoi-bezpeki) [in Ukrainian].
- [18] Bakulina, H.Yu. (2018). Urbanizatsiia yak tendentsiia rozvytku suspilstva: mizhnarodnyi aspekt [Urbanization as a trend of social development: international aspect]. *Ekonomika i Suspilstvo, Economy and Society*, 18, 22-27. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-4> [in Ukrainian].
- [19] Bezpalova, O.I. (2011). *Administrativno-pravovi zakhody shchodo protydii propahuvanniu zhorstokosti, nasylstva ta rozbeshchenosti u zasobakh masvoi informatsii* [Administrative and legal measures against the promotion of cruelty, violence and corruption in mass media]. Retrieved from http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1049/administrativno_pravovi_zahodi_schodo_pr.pdf?sequence=2&isAllowed=y [in Ukrainian].

- [20] Pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia ta rezultaty yikh dosudovoho rozsliduvannia (2016-2022 r.r.): statystychna informatsiia ofisu Heneralnoho prokurora Ukrainy [About registered criminal offenses and the results of their pretrial investigation (2016–2022): statistical information of the Office of the Prosecutor General of Ukraine]. (n.d.). *www.gp.gov.ua*. Retrieved from <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat> [in Ukrainian].
- [21] Shemshuchenko, Yu.S. (et al.). (Ed.). (2002). *Nasyistvo* [Violence]. *Yurydychna entsyklopediia, Legal encyclopedia* (vols. 1-6). Kyiv: Ukr. entsykl. im. M.P. Bazhana. Retrieved from <http://leksika.com.ua/13761106/legal/nasyistvo> [in Ukrainian].
- [22] Spilnyi akt uzgodzhennia No. 4 Vysvitlennia zasobamy masovoi informatsii vypadkiv nasyistva i zhorstokosti [Joint act of agreement No. 4 Media coverage of cases of violence and brutality]. (2020). *Natsionalna rada Ukrainy z pytan telebachennia ta radiomovlennia, National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting*. Retrieved from https://www.nrada.gov.ua/spilnyj-akt-uzgodzhennia-4-vysvitlennia-zasobamy-masovoyi-informatsiyi-vypadkiv-nasyistva-zhorstokosti/#_ftn6 [in Ukrainian].
- [23] U Zaporizhzhii pidlitky pivtory hodyny hamselyly nohamy shkoliarok: batkam poterpylykh rekomenduiut zabraty zaiavy [In Zaporizhzhia, teenagers kicked schoolgirls for an hour and a half: parents of the victims are advised to take their statements]. (2021). *Site "TSN"*. Retrieved from <https://tsn.ua/exclusive/u-zaporizhzhii-pidlitky-pivtory-godini-gamselili-nogami-shkoliarok-batkam-poterpyli-napoleglivo-rekomenduyut-zabraty-zayavi-1927186.html> [in Ukrainian].
- [24] Dundych, L.V. (2019). Problema zlochynnosti sered nepovnilitnikh v Ukraini ta zakhody zapobihannia yii [The problem of crime among minors in Ukraine and measures to prevent it]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu, Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*, 42, 96-99. doi: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.42-2.24> [in Ukrainian].
- [25] Bidnyi kozhen druhyi: naskilky potonshaly hamantsi ukrainsiv za 2020 rik. [Every second poor person: how much the wallets of Ukrainians have thinned in 2020]. (2021). *Sait "Ukrainska pravda", Site "Ukrainian Pravda"*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/01/5/669749> [in Ukrainian].
- [26] Prohnozna otsinka rivnia bidnosti v Ukraini u 2022 rotsi za troma stsennariiamy rozvytku sotsialno-ekonomichnykh protsesiv vnaslidok rosiisko-ukrainskoi viiny [Forecast assessment of the level of poverty in Ukraine in 2022 according to three scenarios of the development of socio-economic processes as a result of the Russian-Ukrainian war]. (2022). *Instytut demografii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M.V. Ptukhy Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy, Institute of Demography and Social Research named after M.V. Ptukh of the National Academy of Sciences of Ukraine*. Retrieved from <https://idss.org.ua/index> [in Ukrainian].
- [27] Solodko, Yu.V. (2020). Ukrainskyi serednii klas u konteksti zamknenoho kola sotsialnoi nerivnosti i koruptsii [The Ukrainian middle class in the context of a closed circle of social inequality and corruption]. *Naukovi zapysky NaUKMA, Scientific notes of NaUKMA*, 3, 15-26. doi: <https://doi.org/10.18523/2617-9067.2020.3.15-26> [in Ukrainian].
- [28] Pres-relizy ta zvity suspilno-politychni nastroi naselennia Ukrainy: rezultaty telefonnoho opytuvannia, provedenoho 27 travnia – 1 chervnia 2021 roku [Press releases and reports on the socio-political mood of the population of Ukraine: the results of a telephone survey conducted on May 27 - June 1, 2021]. (2021). *Kyivskyi mizhnarodnyi instytut sotsiologii, Kyiv International Institute of Sociology*. Retrieved from http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1044&page=1&fbclid=IwAR3sy5OtRNMeqjW5qpP5JQCPVxY7MYVPsGED3EN9ftUeUvtzg_CP2X2Ync [in Ukrainian].
- [29] Kontrabanda zbroi - seriozniy vyklyk dlia bezpeky krainy, osoblyvo v umovakh viiny [Arms smuggling is a serious challenge to the country's security, especially in times of war]. (2020). *Sait "DPSU"*. Retrieved from <https://dpsu.gov.ua/ua/news/kontrabanda-zbroi-seryozniy-viklik-dlya-bezpeki-kraini-osoblyvo-v-umovah-viyni> [in Ukrainian].
- [30] Mizhnarodni eksperty opryliudnyly dokazy zbroinoi ahresii RF v Ukraini - SBU [International experts published evidence of armed aggression of the Russian Federation in Ukraine - SBU]. (2022). *Interfax-Ukraina Informatsiine ahentstvo, Interfax-Ukraine Information agency*. Retrieved from <https://ua.interfax.com.ua/news/general/777873.html> [in Ukrainian].
- [31] Odynadtsiate zahalnonatsionalne opytuvannia: Osobysta svoboda, bezpeka ta pytannia zbroi [Eleventh National Survey: Personal Freedom, Security, and Gun Issues]. (2022). *Sotsiologichna hrupa "Reitynh", Sociological group "Rating"*. Retrieved from https://ratinggroup.ua/research/ukraine/odinnadcaty_obschenacionalnyy_opros_lichnaya_svboda_bezopasnost_i_voprosy_oruzhiya.html [in Ukrainian].
- [32] Proekt Zakonu pro pravo na tsyvilnu vohnepalnu zbroiu No. 5708 [Draft Law on the Right to Civilian Firearms No. 5708]. (2022). *Verkhovna Rada Ukrainy, Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190> [in Ukrainian].
- [33] Parlament zrobyv pomytku vziavshy za osnovu ne toi zakonoproekt [Parliament made a mistake by taking the wrong bill as a basis]. (2022). *Ukrainska asotsiatsiia vlasnykh zbroi, Ukrainian Association of Weapon Owners*. Retrieved from <https://uavz.org/parlament-zrobyv-pomytku-vzyavshy-za-osnovu-ne-toj-zakonoproekt/> [in Ukrainian].
- [34] Rybianets, S., & Sobol, O. (2020). Kryminalno-pravova polityka Ukrainy u sferi nezakonnogo obihu zbroi v osoblyvyi period [Criminal law policy of Ukraine in the field of illegal arms trafficking in a special period]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 3, 137-144. doi: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2020-3-137-144> [in Ukrainian].

- [35] Korniienko, M.V., & Sokol, D.O. (2019). Deiaki pytannia normatyvno-pravovoi rehlementatsii prava na vilnyi dostup do vohnepalnoi zbroi [Some issues of regulatory regulation of the right to free access to firearms]. *Pravo i Suspilstvo, Law and Society*, 6, 35-39. doi: <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-6-1-6> [in Ukrainian].
- [36] Yaroshchuk, O. *Informatsiyni prostir Ukrainy za ostanni dva roky proishov perevirku na tsilisnist* [The information space of Ukraine has been checked for integrity over the past two years]. Retrieved from <http://iac.org.ua/oleksandr-yaroshchuk-informatsiyniy-prostir-ukrayini-za-ostannidva-roki-proyshov-perevirku-na-tsilisnist> [in Ukrainian].
- [37] Kost, I. (2017). Rosiiska propahanda v Ukraini yak informatsiina skladova konfliktu [Russian propaganda in Ukraine as an information component of the conflict]. *International Relations, Part "Political Sciences"*, 17. Retrieved from http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3332 [in Ukrainian].
- [38] Yuskiv, Kh. (2020). Naratyvy rosiiskoi propahandy v Ukraini [Narratives of Russian propaganda in Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho universytetu, Bulletin of Lviv University*, 30, 226-232. doi: <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.30.3> [in Ukrainian].
- [39] Ataka nehatyvom: yak televiziini novyny demoralizuiut ukraintsiv [Attack with negativity: how television news demoralizes Ukrainians]. (2018). *Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy, Multimedia platform of foreign language of Ukraine*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2463297-ataka-negativom-ak-televizijni-novini-demoralizuiut-ukrainciv.html> [in Ukrainian].
- [40] Holovata, D.V., & Hamova, I.V. (2020). Kvazirealist yak instrument voienno-informatsiinoi viiny [Quasi-reality as a tool of military information warfare]. *Zhurnalistyka ta reklama: vektory vzaiemodii, Journalism and advertising: vectors of interaction: Proceedings of the 2 International Scientific and Practical Conference* (pp. 85-87). A.A. Mazaraki (Ed.). Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t doi: <http://doi.org/10.31617/k.knute.2020-03-19> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Головкін Б. М. Загальна характеристика детермінантів злочинності в Україні. *Форум права*. 2014. № 1. С. 106–111. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_1_21.pdf.
- [2] Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні : монографія / [Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін.]. Харків : Право, 2009. 352 с.
- [3] Давыдов В. В. Психологический словарь / [под ред. В. В. Давыдова, А. В. Запорожца, Б. Ф. Ломова и др.]. М. : Педагогика, 1983. 567 с.
- [4] Казміренко Л. І., Тужеляк Н. М. Проблема агресії як соціальний феномен в юридико-психологічному дискурсі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 444–453.
- [5] Юридична психологія : підручник / [Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та ін.]; за заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсєєва. Київ : КНТ, 2007. 360 с.
- [6] Волянська О. В. Проблема агресивної поведінки підлітків : фактори та механізми соціалізації. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. 2017. № 3. С. 117–134. (Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія»). doi: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.30.90295>.
- [7] Берковиц Л. Агрессия: причины, последствия и контроль. СПб. : Прайм-Еврознак ; Нева ; М. : Олма-Пресс, 2002. 510 с.
- [8] Мойсєєва О. Є. Історико-психологічний аналіз феномену агресії. *Психологічні науки*. 2013. № 10. С. 211–216.
- [9] Поцілив у однокласника: у Мелітополі підліток у школі влаштував стрілянину «заради приколу». *TCH* : [сайт]. 2021. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/pociliv-u-odnoklasnika-u-melitopoli-pidlitok-u-shkoli-vlashtuvav-strilyaninu-zaradi-prikolu-1927927.html>.
- [10] СБУ запобігла теракту у коледжі на Черкащині: зловмисники погрожували масовим розстрілом студентів. *Служба безпеки України* : [сайт]. 2021. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-zapobihla-teraktu-u-koledzhi-na-cherkashchyni-zlovmysnyky-pohrozhuvaly-masovym-rozstrilom-studentiv>.
- [11] Стрілянина у школі в Казані у Росії: загинули мінімум 9 людей. *BBC NEWS / Україна* : [сайт]. 2021. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-57068208>.
- [12] Ньютаунський вбивця був «одержимий» масовими вбивствами. *BBC NEWS / Україна* : [сайт]. 2013. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news/2013/11/131126_newton_gunman_columbine_rl.
- [13] Рік – плюс, ФОП – мінус: як малий бізнес пережив перший рік карантину. *Українська правда* : [сайт]. 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/03/24/672241>.
- [14] Рівень безробіття в Україні. *Мінфін* : [сайт]. 2021. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>.
- [15] Ключник Р. М. Глобальні проблеми сучасності: економічний вимір. *Академічний огляд*. 2020. № 1. С. 5–12. doi: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2020-1-52-1>.
- [16] «Словник іншомовних слів» Володимир Лук'янюк, 2001-21. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgibin/u/book/sis.pl?Qry=%25F3%25F0%25E1%25E0%25ED%25B3%25E7%25E0%25F6%25B3%25FF>.
- [17] Бірюков Д. С. Сучасні проблеми урбанізації в контексті національної безпеки України. 2013. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/suchasni-problemi-urbanizacii-v-konteksti-nacionalnoi-bezpeki>.
- [18] Бакуліна Г. Ю. Урбанізація як тенденція розвитку суспільства: міжнародний аспект. *Економіка і Суспільство*. 2018. № 18. С. 22–27. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-4>.
- [19] Безпалова О. І. Адміністративно-правові заходи щодо протидії пропагуванню жорстокості, насильства та розбещеності у засобах масової інформації. 2011. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1049/administrativno-pravovi_zahodi_schodo_pr.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

- [20] Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (2016–2022 рр.): статистична інформація офісу Генерального прокурора України. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat>.
- [21] Насильство. *Юридична енциклопедія*: у 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. Київ: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2002. Т. 4: Н–П. 720 с. URL: <http://http://leksika.com.ua/13761106/legal/nasilstvo>.
- [22] Спільний акт узгодження № 4 Висвітлення засобами масової інформації випадків насильства і жорстокості. *Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення*. 2020. URL: https://www.nrada.gov.ua/spilnyj-akt-uzgodzhennya-4-vysvitlennya-zasobamy-masovoyi-informatsiyi-vypadkiv-nasylstva-zhorstokosti/#_ftn6.
- [23] У Запоріжжі підлітки півтори години гамселили ногами школярів: батькам потерпілих рекомендують забрати заяви. *ТСН*: [сайт]. 2021. URL: [https://tsn.ua/exclusive/u-zaporizhzh-pidlitki-pivtori-godini-gamselili-nogami-shkolyarok-batkam-poterpilih-napoleglivo-rekomenduyut-zabrati-zayavi-1927186.html](https://tsn.ua/exclusive/u-zaporizhzh-pidlitki-pivtori-godini-gamselili-nogami-shkolyarok-batkam-poterpilih-rekomenduyut-zabrati-zayavi-1927186.html).
- [24] Дундич Л. В. Проблема злочинності серед неповнолітніх в Україні та заходи запобігання їй. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 42. С. 96–99. (Серія «Юриспруденція»). doi: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.42-2.24>.
- [25] Бідний кожен другий: наскільки потоншали гаманці українців за 2020 рік. *Українська правда*: [сайт]. 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/01/5/669749/>.
- [26] Прогнозна оцінка рівня бідності в Україні у 2022 році за трьома сценаріями розвитку соціально-економічних процесів внаслідок російсько-української війни. *Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України*. 2022. URL: <https://idss.org.ua/index>.
- [27] Солодько Ю. В. Український середній клас у контексті замкненого кола соціальної нерівності і корупції. *Наукові записки НаУКМА*. 2020. Т. 3. С. 15–26. (Серія «Соціологія»). doi: <https://doi.org/10.18523/2617-9067.2020.3.15-26>.
- [28] Прес-релізи та звіти суспільно-політичні настрої населення України: результати телефонного опитування, проведеного 27 травня – 1 червня 2021 року. *Київський міжнародний інститут соціології*. 2021. URL: http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1044&page=1&fbclid=IwAR3sy5OtRNMeqnjW5qpP5JQCPVxY7MYVPsGED3EN9ftUeUvtzg_CP2X2Ync.
- [29] Контрабанда зброї – серйозний виклик для безпеки країни, особливо в умовах війни. *ДПСУ*: [сайт]. 2020. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/news/kontrabanda-zbroi-seryozniy-viklik-dlya-bezpeki-kraini-osobливо-v-umovah-viyni>.
- [30] Міжнародні експерти оприлюднили докази збройної агресії РФ в Україні – СБУ. *Interfax-Україна Інформаційне агентство*. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/777873.html>.
- [31] Одинадцять загальнонаціональне опитування: Особиста свобода, безпека та питання зброї. *Соціологічна група «Рейтинг»*. 2022. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/odinnadcatyy_obschenacionalnyy_opros_lichnaya_svoboda_bezopasnost_i_voprosy_oruzhiya.html.
- [32] Проект Закону про право на цивільну вогнепальну зброю № 5708. *Верховна Рада України*. 2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190>.
- [33] Парламент зробив помилку взявши за основу не той законопроект. *Українська асоціація власників зброї*. 2022. URL: <https://uavz.org/parlament-zrobiv-pomytku-vzyavshy-za-osnovu-ne-toj-zakonoproekt/>.
- [34] Риб'янець С., Соболев О. Кримінально-правова політика України у сфері незаконного обігу зброї в особливий період. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 137–144. doi: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2020-3-137-144>.
- [35] Корнієнко М. В., Сокол Д. О. Деякі питання нормативно-правової регламентації права на вільний доступ до вогнепальної зброї. *Право і Суспільство*. 2019. № 6. С. 35–39. doi: <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-6-1-6>.
- [36] Ярошук О. Інформаційний простір України за останні два роки пройшов перевірку на цілісність. URL: <http://iac.org.ua/oleksandr-yaroshuk-informatsiyniy-prostir-ukrayini-za-ostannidva-roki-proyshov-perevirku-na-tsilisnist/>.
- [37] Кост І. Російська пропаганда в Україні як інформаційна складова конфлікту. *International Relations, Part «Political Sciences»*. 2017. № 17. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3332.
- [38] Юськів Х. Наративи російської пропаганди в Україні. *Вісник Львівського університету*. 2020. № 30. С. 226–232. doi: <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.30.3>.
- [39] Атака негативом: як телевізійні новини деморалізують українців. *Мультимедійна платформа іномовлення України*. 2018. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2463297-ataka-negativom-ak-televizijni-novini-demoralizuut-ukrainciv.html>.
- [40] Головата Д. В., Гамова І. В. Квазіреальність як інструмент воєнно-інформаційної війни. *Журналістика та реклама: вектори взаємодії*: тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 берез. 2020 р.) / голова орг. комітету А. А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 85–87. doi: <http://doi.org/10.31617/k.knute.2020-03-19>

Стаття надійшла до редколегії 23.03.2022

Velychenko L. – Postgraduate Student of the Department of Legal Psychology of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1476-2615>

About Some Determinants of the Occurrence of Illegal Handling of Weapons, Ammunition or Explosives

The **purpose** of the study is to determine the actual socio-psychological determinants of the occurrence of illegal handling of weapons, ammunition or explosives. **Methodology.** The methodological toolkit was chosen in accordance with the set goal, the specifics of the object and the subject of the study. The article uses a complex of scientific methods, namely: general dialectical method of scientific knowledge of phenomena, terminological, systemic-structural, formal-logical, comparative-legal and historical-legal. The **scientific novelty** of the article consists in highlighting for the first time the socio-psychological determinants of illegal handling of weapons, ammunition and explosives, dividing them into two groups. The first – at the level of the world space, the second – at the level of Ukraine. **Conclusions.** The problem of illegal handling of weapons, munitions and explosives remains one of the most urgent at the modern stage of our life. Ukraine and its citizens live in a state of war with the Russian Federation, which gives rise to massive sources of illegal weapons circulation among the population, smuggling of illegal weapons and ammunition for them from the occupied territories to territories controlled by Ukraine, the appearance of «trophy» weapons that were abandoned by Russian militants and other illegal activities related to illegal weapons and ammunition. The analysis of the determinants identified in the study should encourage the active actions of the state authorities in order to counter such a negative phenomenon as the illegal handling of weapons, ammunition and explosives. The above testifies to the relevance of the issue we are investigating, as well as the need to qualitatively combat the illegal circulation of weapons.

Keywords: socio-psychological determinants; transformation; aggression; urbanization processes; violent behavior; economic instability.